

Maria Konopnicka, Listy do
Ignacego Wasiłowskiego, opr., wst. i
przypis. opatrzył Jacek Nowak,
Warszawa 2005, Wydawnictwo IBL
PAN, 684 s.

Izabela Zeller

Maria Konopnicka, *Listy do Ignacego Wasiłowskiego*, opr., wst. i przypis. opatrzył Jacek Nowak, Warszawa 2005, Wydawnictwo IBL PAN, 684 s.

Tom korespondencji Marii Konopnickiej do Ignacego Wasiłowskiego zawiera 163 listy pochodzące z lat 1867–1900. Szczególnie cenne okazują się te obejmujące okres od roku 1890 do 1900, ponieważ dotyczą stosunkowo mało zbadanego etapu życia pisarki. To czas licznych podróży poetki, różnych miejsc pobytu. Opublikowana korespondencja ułatwia w dużym stopniu rekonstrukcję jej życiorysu z tego okresu. Niestety, z wyjątkiem kilku, nie zachowały się odpowiedzi Wasiłowskiego.

Zbiór listów poprzedzony został bardzo obszernym, niezwykle rzetelnie przygotowanym *Wstępem* Jacka Nowaka. Skrupulatność badacza i poczynione przez niego gruntowne badania budzą uznanie. Autor opracowania nie tylko przedstawia problematykę listów, ale poruszane zagadnienia sytuuje w kontekście dostępnej wiedzy o życiu i twórczości pisarki. Szczegółowo prezentuje także biografię Ignacego Wasiłowskiego — stryja poetki.

Wartość opublikowanej korespondencji wynika przede wszystkim z relacji, jakie łączyły Konopnicką ze stryjem. Otóż, jak podkreśla Nowak, Wasiłowski zajmował szczególne miejsce w życiu poetki. Po pierwsze, traktowała go wyjątkowo z uwagą na jego postawę patriotyczną. W 1844 roku Wasiłowski skazany został za działalność spiskową na służbę w Specjalnym Korpusie Syberyjskim, a następnie do 1857 roku był w Tiumeńskim Oddziale Inwalidów w Syberii Zachodniej. Po drugie, uważała go za osobę bardzo bliską, godną zaufania, kogoś, komu można się zwierzyć z trosk i uzyskać wsparcie. Stąd też uderzająca różnorodność tematyka listów: począwszy od codziennych spraw rodzinnych po refleksje o literaturze, sztuce, różne aspekty pracy zawodowej, rozważania o kwestiach społecznych, politycznych, komentarze do bieżących wydarzeń. Konopnicka wiele pisze na temat rodzinnych problemów, spraw dotyczących dzieci, męża. Ale, co słusznie zauważa Nowak, istnieje konieczność zweryfikowania potocznej opinii o tym, że za rozpad jej małżeństwa ponosi odpowiedzialność przede wszystkim Jarosław Konopnicki.

Autor *Wstępu* podkreśla, iż Wasiłowski pełnił nie tylko rolę powiernika, ale był także równorzędnym partnerem w rozmowach o literaturze czy sztuce. Odczytanie i zainteresowania stryja sprawiły, że poetka chętnie dzieliła się z nim uwagami o swojej pracy literackiej, wysyłała fragmenty czasopism ze swoimi publikacjami. Dzięki temu sporo ciekawych spostrzeżeń można poczynić między innymi na temat działalności krytycznoliterackiej poetki, zarówno w odniesieniu do bieżących tekstów, jak i wobec spuścizny romantycznej, zwłaszcza dorobku Mickiewicza. Korespondencja ze stryjem okazuje się bogatym źródłem wiedzy o kontaktach Konopnickiej z literatami, m.in.: Sienkiewiczem, Prusem, Świętochowskim, Orzeszkową oraz przyjaznym jej Kraszewskim.

W latach 1884–1886 Konopnicka kierowała działem literackim kobiecego tygodnika „Świt”. Jak zauważa Nowak:

Pisarka była przekonana, że dziennikarstwo jest formą społecznego powołania i że mając czasopismo, może wpływać na patriotyczne i społeczne postawy czytelników.

Nie dane jej było jednak w pełni zrealizować swej wizji. Bezkompromisowość poetki doprowadziła w końcu do rozstania z redakcją. Kulisy tej rezygnacji odsłania Wasiłowskiemu. Opisała swoje zmagania z Lewentalem — wydawcą pisma, który miał przede wszystkim na uwadze finansowy aspekt przedsięwzięcia, oraz towarzyszące często jej pracy kłopoty z cenzurą.

Długa, wieloletnia wędrówka Konopnickiej po Europie także znalazła odzwierciedlenie w listach. Na ich podstawie można zrekonstruować szlak podróży poetki. Oprócz drobiazgowych opisów miejsc, Konopnicka dzieli się refleksjami na temat sztuki: architektury, malarstwa. Korespondencja odkrywa również przyczyny wyjazdu za granicę. Okazuje się, że impulsem do wyprawy były nie tyle względy polityczne, ile chęć oderwania się od problemów rodzinnych.

Niewątpliwym atutem tej edycji listów, obok rzeczowego, bogatego w informacje *Wstępu*, są starannie opracowane przypisy, umieszczone bezpośrednio pod każdym listem, co w dużym stopniu ułatwia ich czytanie. W zasadzie przypisy stanowią tu osobną pasjonującą lekturę. Sam Nowak stwierdza, iż w zamierzeniu miał to być „rodzaj przewodnika po realiach opisywanych w poszczególnych listach”. W istocie mamy do czynienia ze znakomitym przewodnikiem zawierającym ogromną ilość informacji o ludziach, wydarzeniach, miejscach. Wplecione zostały tu także fragmenty różnych pamiętników, listów, artykułów prasowych. Powstał w ten sposób barwny obraz epoki, panorama życia społeczno–polityczno–kulturalnego.

Wnikliwie zanalizowany został także styl, język i kompozycja listów. Każdy list jest opatrzone szczegółową notatką: na jakiego rodzaju papierze, o jakich wymiarach, jakim piśmem i atramentem został napisany.

Nie ulega wątpliwości, że znakomite opracowanie przez Jacka Nowaka korespondencji Marii Konopnickiej do stryja sprawia, iż mamy do czynienia z wartościową, pożyteczną i ciekawą lekturą.

Izabela Zeller